

511.7
1 18

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

МАЛЬОНА СВІТЛАНА БОГДАНІВНА

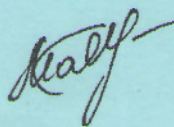
УДК 796/799:378.14:371.15:34

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук
з фізичного виховання і спорту

Львів – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ), Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор біологічних наук, професор
Мицкан Богдан Михайлович,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ),
завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Шутак Ілля Дмитрович,
Юридичний інститут Львівського державного університету
внутрішніх справ (м. Івано-Франківськ),
завідувач кафедри теорії та історії держави і права;

доктор педагогічних наук, професор
Шиян Богдан Михайлович,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль),
завідувач кафедри теоретичних основ і методики
фізичного виховання.

Захист відбудеться 21 травня 2009 року о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.829.01 Львівського державного університету фізичної культури за адресою: вул. Костюшка, 11, м. Львів, 79000

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Львівського державного університету фізичної культури (вул. Костюшка, 11, м. Львів, 79000).

Автореферат розіслано 17 квітня 2009 року.

Вчений спеціалізованої вченої ради
БІБЛІОТЕКА
Львівського державного
університету фізичної
культури

М. М. Линець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сьогодні сфера фізичної культури і спорту України перебуває на переломному етапі розвитку, перспектива якого залежить від багатьох чинників. Найважливішим є рівень кадрового забезпечення діяльності спортивних організацій, установ і закладів, які управляють процесом фізичного виховання та спортивної підготовки різних груп населення. Це зумовлює потребу покращення якості підготовки нового покоління фахівців фізичної культури, які будуть працювати в ринкових умовах. Саме ринкові відносини висувають вимоги до сформованості правової культури і правової свідомості фахівців (Шиян Б. М., 2003; Тевлін Б., 2004; Сорока В., 2005). Отже, правова культура стає невід'ємною складовою змісту професійної підготовки та технології її реалізації, а в майбутньому і діяльності фахівця у галузі фізичної культури.

Водночас вивчення предмету "Основи правознавства" на факультетах фізичного виховання не є професійно спрямованим, оскільки не передбачає вивчення чинних законодавчих актів України з питань фізичної культури. У процесі професійної підготовки студентів, що навчаються за напрямом "Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини", недостатньо враховується обсяг необхідних правових знань та професійно-правових умінь, не оптимізовано зміст правових дисциплін, не враховуються особливості їхньої правової підготовки загалом.

За таких умов перед вищими навчальними закладами, які здійснюють підготовку фахівців за напрямом "Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини", постає проблема пошуку оптимальних шляхів забезпечення правової підготовки і виховання студентів на основі Конституції України (1996), основних положень Законів України "Про освіту" (1996), "Про вищу освіту" (2002), "Про фізичну культуру і спорт" (1993), Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту (2004), Державної програми розвитку фізичної культури і спорту (2006), Указу Президента України "Про національну програму правової освіти населення" (2001) та низки інших нормативних документів.

У розв'язанні сучасних проблем фізичного виховання і спорту провідну роль має відігравати вчитель, який володіє правовою культурою, має відповідну правову підготовку для здійснення освітньо-виховної, тренувальної та оздоровчої діяльності. Пошук шляхів удосконалення змісту і методики правової освіти та правового виховання майбутніх учителів, тренерів-викладачів та інших фахівців галузі фізичного виховання і спорту повинні здійснювати викладачі відповідних вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації та вчені. Це особливо важливо сьогодні, коли країна стає на шлях удосконалення правового забезпечення всіх галузей суспільного життя.

Дослідження правової культури особистості (Гранат І. Л., 1998; Нерсесянц В. С., 2000; Головченко В. В., 2001; Бабак О. В., 2006; Шутак І. Д., 2008) не розкривають її змісту в контексті майбутньої професійної діяльності.

Формування правової культури та правової підготовки фахівця галузі фізичної культури є надзвичайно важливим для вищої школи, що готує кадри, покликані підняти галузь на якісно новий рівень функціонування у чітко визначеному правовому полі та ефективних правовідносин між суб'єктами діяльності. У наукових працях, присвячених правовій підготовці майбутніх фахівців фізичної культури, ми не знайшли даних стосовно студентів, які навчаються за напрямом "Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини". Аналіз практики показує, що освітній процес у вищих навчальних закладах відбувається зазвичай у відриві від правової дійсності, що негативно позначається на рівні обізнаності та правової культури їхніх випускників.

Таким чином, актуальність порушеної проблеми зумовлена з одного боку важливістю правової підготовки фахівців фізичної культури на сучасному етапі трансформації українського суспільства, а з іншого – її недостатньою теоретико-методичною базою, що і спричинило вибір теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження є частиною науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника в рамках наукової теми "Оптимізація професійної підготовки вчителів фізичної культури до роботи в школі". Автор доповнив дану тему розробками правового забезпечення майбутніх фахівців фізичної культури.

Мета дослідження – розробити систему правової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури й умови її реалізації.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

1. Вивчити стан правової підготовки студентів факультетів фізичного виховання і спорту у вищих навчальних закладах і теоретично обґрунтувати сутність правової культури професійної діяльності фахівця фізичної культури.
2. Визначити рівень готовності вчителів-практиків та майбутніх учителів фізичної культури до правового забезпечення професійної діяльності.
3. Сформувати та експериментально перевірити модель системи правової підготовки майбутнього фахівця фізичної культури.
4. Розробити навчальну програму, курс лекцій, практичних і тестових завдань з дисципліни "Організаційно-правові основи фізичної культури".

Об'єктом дослідження є професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту.

Предмет дослідження – права підготовка майбутніх фахівців фізичної культури у вищих навчальних закладах з фізичного виховання і спорту.

Методи дослідження. Для визначення стану проблеми в теорії і практиці правової освіти, конкретизації предмета і мети дослідження використовувалися методи **теоретичного рівня пізнання**: аналіз наукової літератури, нормативно-

правової та навчально-методичної документації, що присвячена правому забезпеченню професійної діяльності фахівців фізичної культури.

Реальний рівень правової обізнаності майбутніх і чинних фахівців фізичної культури та її відтворення в забезпеченні професійної діяльності вивчали за допомогою методів **емпіричного рівня пізнання**: анкетування і тестування, педагогічний експеримент, моделювання.

Обробка отриманих даних і графічна презентація результатів здійснювалася за допомогою пакета статистичних програм для ПК SPSS 13.0 for Windows та пакета програм Microsoft Office for Windows XP Professional.

Експериментальна база дослідження. Експериментальне дослідження проводилося на базі факультетів фізичного виховання і спорту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Львівського державного університету фізичної культури, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Загальна кількість учасників дослідження – 457 осіб. З них 75 учителів та 382 студенти.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в ньому:

- уперше теоретично обґрунтовано зміст і умови підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до правового забезпечення професійної діяльності в контексті з цивільного, трудового та адміністративного права;

- уперше розроблено та доведено ефективність моделі системи правової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури;

- доповнено уявлення про правову культуру фахівця фізичної культури як чинника ефективного забезпечення професійної діяльності;

- розширено зміст поняття “правова культура професійної діяльності фахівця фізичної культури”.

Практичне значення результатів дослідження визначається створенням навчальної програми з дисципліни “Організаційно-правові основи фізичної культури”, лекційного курсу і методичних розробок практичних занять з використанням рольових ігор, що забезпечують ефективне формування правової культури професійної діяльності майбутніх фахівців фізичної культури через усвідомлення місця в цій діяльності правових норм і набуття досвіду їх практичного використання.

Результати дослідження можуть бути використаними у процесі розробки державних стандартів, оновлення змісту і складників професійної підготовки фахівців фізичної культури у вищих навчальних закладах усіх рівнів акредитації, а також у системі післядипломної освіти й підвищення кваліфікації кадрів з фізичної культури.

Результати дослідження впроваджено у практику післядипломної освіти вчителів фізичної культури в Івано-Франківському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти (акт від 25.08.2008), в діяльність управління

спорту Івано-Франківської облдержадміністрації (акт від 10.09.2008) та у навчальний процес на факультетах фізичного виховання і спорту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (акт від 28.08.2008), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (акт від 08.09.2008).

Апробація матеріалів дослідження. Основні положення дисертації доповідалися й обговорювалися на міжнародних науково-практичних та всеукраїнських конференціях, а саме: X науковій конференції “Молода спортивна наука України” (Львів, 2006); “Роль фізичної культури як вагомого фактора покращення стану здоров'я населення і модифікації стилю життя” (Івано-Франківськ, 2006); “Актуальні проблеми розвитку руху “Спорт для всіх”: досвід, досягнення, тенденції” (Тернопіль, 2007); “Актуальні проблеми розвитку фізичного виховання, спорту і туризму в сучасному суспільстві” (Івано-Франківськ, 2007); “Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві” (Луцьк, 2008).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у збірнику тестових завдань, курсі лекцій та п'яти статтях, які опубліковані у фахових наукових виданнях затверджених ВАК України.

Структура та обсяг дисертаційного дослідження. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 171 сторінка. Робота містить 26 рисунків і 26 таблиць. До списку літератури включено 349 джерел, з них 228 українських та 121 зарубіжних авторів.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, презентовано наукову новизну, теоретичне і практичне значення, подано відомості щодо апробації і впровадження результатів дисертаційної роботи у навчальний процес.

У першому розділі “Теоретичні засади підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до правового забезпечення професійної діяльності” проаналізовано вітчизняну та зарубіжну наукову і нормативну літературу з означеної проблеми; обґрунтовано сутність правової культури фахівця фізичної культури як чинника, що впливає на його свідомість і визначає особливості поведінки та діяльності; описано показники прояву цієї культури у професійній діяльності; визначено педагогічні умови та шляхи оптимізації підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до правового забезпечення реалізації професійних завдань і функцій.

Найбільша питома вага невеликих за кількістю наукових видань, що опосередковано висвітлюють проблеми правового забезпечення фізичної

культури українського народу, припадає на період другої половини ХХ століття. Незважаючи на те, що в сучасній Україні створена правова основа для розвитку фізичної культури (видано низку нормативно-правових актів, зокрема Закон "Про фізичну культуру і спорт", цікавість до сучасного, як і до минулого, формування правових норм щодо цього виду суспільних правовідносин, на жаль, перебуває в зародковому стані.

В умовах сьогодення рівень правових знань школярів та підлітків не забезпечує їхньої впевненої й усталеної морально-правової поведінки в суспільстві (Одарій В. В., 2005). У зв'язку з цим виникає потреба створення нових освітніх програм із залученням у цей процес не тільки професійних юристів, правознавців, але й насамперед педагогів.

Правове забезпечення професійної діяльності майбутнього фахівця фізичної культури може здійснюватися на різних рівнях і різними засобами. Але в будь-якому випадку воно вибудовується на засадах його повної компетентності й готовності діяти в умовах організації навчально-виховного процесу з урахуванням чинних правових норм.

Традиційно ефективність підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до виконання професійних функцій досліджується в межах утворень пізнавальної сфери (знання, уявлення, вміння, навички) або особистісних новоутворень, таких як готовність до діяльності, соціальна спрямованість особистості, компетентність. У дослідженні під новоутворенням, що виникає в результаті спеціальної цілеспрямованої підготовки до професійної діяльності, ми розглядаємо культуру фахівця як професіонала, зокрема його правову культуру, яка формується у процесі правової підготовки.

Визначення культури як правової (Гранат І. Л., 1998; Нерсисянц В. С., 2000; Головченко В. В., 2001; Бабак О. В., 2006) є результатом конкретизації тієї сфери діяльності людини, у просторі якої розглядається її культуровідповідна активність щодо довкілля, інших людей і самої себе. Правова культура суспільства не існує поза правовою культурою його суб'єктів (соціальних та професійних спільнот, груп, особи). Вона є умовою, формою і сукупним результатом культурної правової діяльності всіх членів суспільства, у процесі якої закріплюються наявні й утворюються нові правові цінності. На індивідуальному рівні правова культура особи виявляє себе у правосвідомості, розумінні принципів права, повазі до нього, впевненості у відносній справедливості законів, юридичних прав і обов'язків та інших правових явищ.

Природа правової культури розглядається в декількох аспектах: оцінному або аксеологічному, змістовому і суто діяльнісному. У першому аспекті вона розуміється як характеристика якісного стану правового життя суспільства на певному етапі розвитку його суспільних відносин. Це дозволяє охопити й оцінити правове суспільне життя особистості в цілому й основні сфери його прояву. Типовим проявом змістового аспекту правової культури є конкретний характер

відносин людини і суспільства, що виявляються в досягнутому рівні досконалості правових актів, правової і правозастосувальної діяльності та визначають правосвідомість і правовий розвиток особистості, який вона реалізує у власній життєдіяльності. Правова культура особистості виявляється у ступені свободи її поведінки та відповідальності за неї, взаємодії держави й особистості, що позитивно впливає на суспільний розвиток і підтримує самі умови існування суспільства.

У контексті професійної діяльності конкретної особистості правова культура виявляє себе не тільки як володіння знаннями щодо розуміння права, але й як дії, що забезпечує усвідомлене виконання вимог права у просторі тих функцій, що визначаються означеною професією.

На нашу думку, доцільно виокремити правову культуру особистості, що належить до певної соціальної і професійної групи, та правову культуру професійної діяльності, яку здійснює особистість. У першому випадку правова культура особистості лише набуває певного соціального сенсу, що диктується груповими інтересами, характерними рисами світогляду, загальної культури певної професійної групи. У другому особистість її привласнює і реалізовує як невід'ємний атрибут власної професійної діяльності, як систему обов'язкових для виконання і дотримання норм, правил, що захищають права, свободи й обов'язки всіх інших особистостей, які включені у сферу означеної суспільної діяльності.

Обґрунтовуючи розуміння правової культури професійної діяльності фахівця фізичної культури, ми виходили з того, що людина існує не тільки у природному, фізичному світі, але й у соціально-культурному середовищі, яке вона створює сама. Середовище, в якому фахівець фізичної культури здійснює свою професійну діяльність, є однією з підсистем соціокультурного середовища і існує як сукупність соціально зумовлених зовнішніх чинників, обставин, ситуацій та системи спеціально організованих самим фахівцем фізичної культури умов розвитку особистості.

Професійно-правова культура фахівця фізичної культури, або інакше правова культура його професійної діяльності, – це глибокі й об'ємні знання законів і підзаконних актів, джерел права, на які він має спиратися, створюючи певне середовище, реалізації функцій і способів правового регулювання їхніх відносин, професійне ставлення до права і практики його застосування у навчально-тренувальному та виховному процесі відповідно до правових чи розпорядчих принципів законності, тобто високий ступінь володіння правом у конкретних умовах професійної діяльності.

Грунтуючись на аналізі базових понять (“культура”, “правова культура”, “правова культура особистості”, “професійна правова культура”), ми визначаємо правову культуру професійної діяльності фахівця фізичної культури як особливу форму прояву загальної правової культури особистості, яку вона послідовно реалізує в умовах освітнього середовища засобами освітології (навчання і виховання).

На нашу думку, правова культура професійної діяльності фахівця фізичної культури є певною системою свобод, вимог і обмежень, якими він керується, встановлюючи відносини зі своїми вихованцями, підлеглими; це усвідомлене підґрунтя і певна межа його професійної діяльності, що складається з визнання і врахування прав і свобод кожного суб'єкта в системі означеної сфери суспільної діяльності, фіксуючись у свідомості, поведінці, способах діяльності і спілкування. Правова культура фахівця з фізичної культури виступає моральним координатором його професійної діяльності, чинником, що забезпечує її правомірність, гуманістичну і демократичну спрямованість у просторі чинних правових норм.

Професійну діяльність ми розглядаємо не як жорстко детерміновану систему у процесі формування особистості, а як простір для прояву креативних природовідповідних можливостей індивідуальності. Принциповою рисою цього підходу є те, що він зорієнтований на саморозвиток, самоактуалізацію особистості, на збільшення ступеня її свободи у професійному самовизначенні, формуванні якісно своєрідного індивідуального стилю діяльності, розширенні власних можливостей і сфер їх реалізації.

У другому розділі “Методи та організація дослідження” детально описано всі використані у дослідженні методи. Для визначення стану проблеми в теорії і практиці освіти, конкретизації предмета і мети дослідження використовувалися методи **теоретичного рівня**: аналіз та узагальнення наукових джерел, нормативно-правової, навчально-методичної документації щодо правового забезпечення професійної діяльності фахівця фізичної культури. Задля виявлення рівня правової готовності фахівців фізичної культури та її реалізації у професійній діяльності використовувалися методи **емпіричного рівня**: анкетування, комп'ютерне тестування, формувальний педагогічний експеримент, моделювання. Для впорядкування, узагальнення і формалізації емпіричних даних та подальшого кількісного і якісного аналізу результатів експериментального дослідження використовували математичну статистику і включали розрахунки таких статистичних параметрів: середнього арифметичного (X_c), достовірності відмінностей вибірових середніх значень за t-критерієм Стьюдента при $P < 0,05$.

Дослідження здійснювалося протягом 2005-2008 років та охоплювало декілька етапів науково-педагогічного пошуку.

На першому етапі (2005-2006 рр., жовтень-квітень) аналізували сучасні наукові дослідження та нормативно-правову базу фізичної культури; вивчали вітчизняний і зарубіжний досвід освіти у галузі фізичної культури та професійної підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту; вивчали навчально-методичну документацію вищих навчальних закладів, визначали об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження; здійснили систематизацію та первинне узагальнення виявлених результатів.

На другому етапі (2006 р., квітень-травень) проводили констатувальний

експеримент, у якому за допомогою розробленого комп'ютерного тестування визначали рівень правової готовності студентів I, IV та V курсів факультету фізичного виховання і спорту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника; студентів випускних курсів Львівського державного університету фізичної культури та Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, а також учителів фізичної культури в системі післядипломної підготовки Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Реалізовано спецкурс “Організаційно-правові основи фізичної культури” для студентів IV курсу денної форми навчання факультету фізичного виховання і спорту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

На третьому етапі (2006-2007 рр., вересень-грудень) проведено формувальний експеримент, у процесі якого перевірено ефективність розробленої системи правової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури.

На четвертому етапі (2007-2008 рр., грудень-березень) проведено повторне комп'ютерне тестування студентів контрольної та експериментальної груп, а також оброблено, систематизовано й узагальнено одержані у результаті педагогічного експерименту дані, підведено підсумки; сформульовано основні висновки та рекомендації.

У третьому розділі “Рівень правової підготовленості майбутніх та чинних фахівців фізичної культури” висвітлено стан готовності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до правового забезпечення їхньої професійної діяльності, а також рівень їхніх правових теоретичних знань, умінь та навиків. Крім цього, визначено рівні правової готовності вчителів фізичної культури, які працюють у загальноосвітніх навчальних закладах.

Проведене тестування не виявило жодного студента-першокурсника з високим і достатнім рівнем правової підготовленості. Тільки 4,5% майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту виявили середній рівень правової компетентності, що зумовлено коефіцієнтом залишкових знань шкільної програми. Решта (95,5%) респондентів проявили низький рівень правової підготовленості стосовно діяльності у сфері фізичної культури.

Результати тестування студентів IV-V курсів різних навчальних закладів України (табл. 1) дозволили отримати інформацію про реальний стан підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до правового забезпечення їхньої професійної діяльності. Зокрема, виявлено, що 75,2% студентів-випускників (бакалаврів і спеціалістів) мають низький рівень готовності до правового забезпечення професійної діяльності, 17,5% – середній та 7,3% – достатній, а високого рівня не виявлено в жодного студента. Щодо окремих навчальних закладів, то вірогідної різниці в рівні правової підготовленості студентів не виявлено.

Таблиця 1

Рівні готовності студентів факультетів фізичного виховання до правового забезпечення професійної діяльності, (%)

ВНЗ	Курс	n	Високий рівень	Достатній рівень	Середній рівень	Низький рівень
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	IV	48	–	4,2	31,3	64,5
	V	27	–	3,7	33,3	63,0
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника	I	67	–	–	4,5	95,5
	IV	55	–	1,8	18,2	80,0
	V	66	–	6,5	29,1	64,4
Львівський державний університет фізичної культури	IV	89	–	2,3	15,7	82,0
	V	30	–	3,3	26,7	70,0
Узагальнені результати			–	7,3	17,5	75,2

Наступним кроком в експериментальному дослідженні було обстеження фахівців фізичної культури, які працюють сьогодні у загальноосвітніх школах, за компонентами професійної діяльності. Формування контингенту експериментальної вибірки здійснювалося методом випадкового добору.

Узагальнення результатів тестування вчителів фізичної культури з виявлення рівнів їхньої готовності до правового забезпечення професійної діяльності здійснювали згідно з розробленою системою оцінювання (табл. 2). Подані в таблиці кількісні показники засвідчують, що найбільша кількість учителів-практиків фізичної культури виявили низький рівень готовності до правового забезпечення професійної діяльності: таких було 62,7%.

Середній рівень готовності виявили 33,3% від загальної кількості обстежених учителів фізичної культури. Лише для 4,0% учителів був характерний достатній рівень професійної правової підготовленості. Проте жоден учитель не виявив високого рівня готовності до правового забезпечення професійної діяльності.

Таблиця 2

Рівні готовності вчителів фізичної культури різних кваліфікаційних категорій до правового забезпечення професійної діяльності, (%)

Рівні готовності	Кваліфікаційна категорія			Загальна кількість
	II	I	вища	
Високий	–	–	–	–
Достатній	–	3,2	6,5	4,0
Середній	58,3	28,1	29,1	33,3
Низький	41,7	68,7	64,4	62,7
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0

За кваліфікаційною категорією ці дані розподілилися таким чином: найкращі результати були виявлені серед учителів фізичної культури, які мають вищу кваліфікаційну категорію. Серед них було 6,5%, що засвідчили про достатній рівень підготовленості до здійснення своїх дій у навчально-виховному процесі з урахуванням чинних норм права; 29,1% досягли середнього рівня і 64,4% – низького рівня готовності.

Дещо поступаються за рівнем готовності вчителі фізичної культури першої кваліфікаційної категорії. Серед них жоден не досяг високого рівня, лише 3,2% виявили достатній, 28,1% – середній і 68,7% – низький рівень підготовленості до правового забезпечення професійної діяльності.

Серед учителів фізичної культури другої кваліфікаційної категорії середній рівень готовності до правового забезпечення професійної діяльності виявлено у 58,3% і низький у 41,7% осіб.

У четвертому розділі “Система правової підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання як складова їхньої готовності до виконання професійних функцій” презентовано модель системи правової підготовки фахівця фізичної культури (рис.1), розкрито її зміст і здійснено порівняльну характеристику рівнів сформованості правової підготовленості студентів контрольної та експериментальної груп.

Інтеграція виявлених у процесі дослідження компонентів правової культури дозволила нам розробити систему правової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури у вищому навчальному закладі. Складовими цієї моделі є: **мотиваційний компонент** – створює спонукальну базу для процесу формування правової культури; **змістовий компонент** – визначає особливості права як нормативно-регулятивного важеля, його суспільні функції і значення в управлінні суспільством, основою його виступає навчальний спецкурс “Організаційно-правові основи фізичної культури”; **діяльнісний компонент** – інтегрує вимоги повсякденного правового життя, які необхідні для професійної діяльності майбутніх фахівців фізичної культури, та можливості навчального закладу з розвитку правової культури студентів.

На основі детального аналізу змісту правової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до професійної діяльності було сформовано критерії оцінки та визначено рівні (високий, достатній, середній та низький) сформованості готовності фахівців фізичної культури до правового забезпечення професійної діяльності.

Результати тестування студентів контрольної та експериментальної груп до початку формувального етапу експерименту подано у табл. 3.

Таблиця 3

Рівні готовності студентів контрольної та експериментальної груп до правового забезпечення професійної діяльності (до початку формування експерименту)

Рівні підготовленості	Контрольна група, n = 30	Експериментальна група, n = 25
	%	%
Високий	–	–
Достатній	–	4,0
Середній	13,3	24,0
Низький	86,7	72,0

Як засвідчують наведені в таблиці дані, високого рівня підготовленості майбутніх фахівців фізичної культури до правового забезпечення професійної діяльності не було виявлено ні в контрольній, ні в експериментальній групах. При цьому у контрольній групі достатнього рівня не досяг жоден студент, а в експериментальній таких виявлено 4,0%. Із числа студентів контрольної групи вимогам середнього рівня правового забезпечення професійної діяльності фахівця фізичної культури відповідали 13,3%. Щодо експериментальної групи, то таких було 24,0%. Переважна більшість студентів засвідчила низький рівень підготовленості до правового забезпечення майбутньої професійної діяльності (контрольна група – 86,7%, експериментальна – 72,0%).

Достовірно значущої різниці у вихідному рівні правових знань студентів контрольної та експериментальної груп до початку формування експерименту не виявлено.

У процесі формування етапу експерименту педагогічні умови реалізовувались у змісті та методиці викладання спеціально розробленого навчального спецкурсу “Організаційно-правові основи фізичної культури”, який за своєю структурою складався з одного модуля.

Завданнями спецкурсу було допомогти студентам засвоїти загальноприйняту термінологію та дефініції юридичної науки і практики, систему нормативних актів про фізичну культуру; зрозуміти правові відносини, їхню природу й виникнення; набутти вміння аналізувати систему розвитку фізичної культури та визначати правове положення особи (спортсмена, тренера), права й обов’язки громадян у галузі фізичної культури.

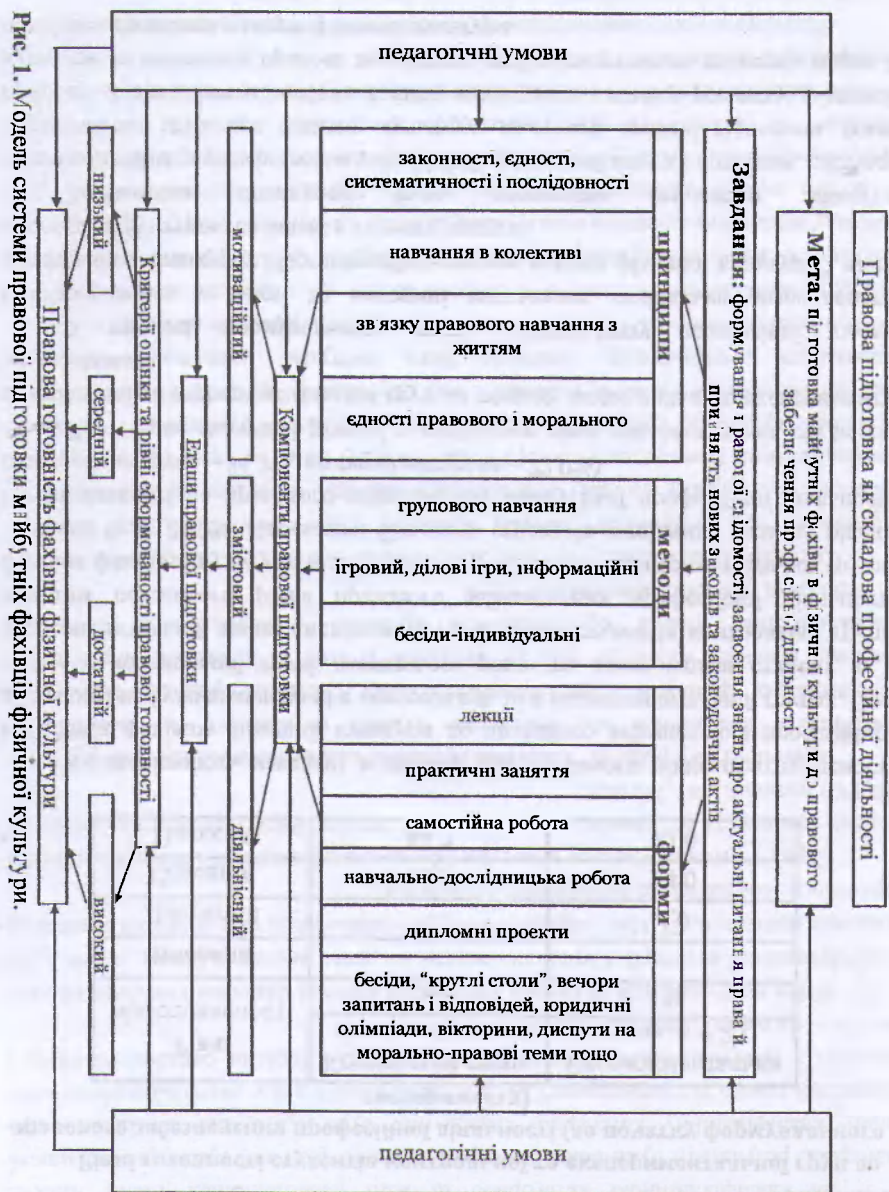

Рис. 1. Модель системи правової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту.

Важливе місце у спецкурсі займають змістові модулі, які пов'язані з правовим регулюванням організації праці у сфері фізичної культури і спорту. Їхнє завдання полягає в ознайомленні студентів з умовами майбутньої професійної діяльності, з особливостями правового регулювання праці фахівців з фізичної культури в різних навчальних закладах, організаціях і на підприємствах різної форми власності.

Формуючи зміст спецкурсу, враховували специфіку роботи майбутнього фахівця фізичної культури щодо правового забезпечення його професійної діяльності, яка потребує володіння широким колом знань, умінь і навичок, які умовно можна поділити на концептуальні, суто людські та технічні.

У результаті реалізації моделі системи правової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури в умовах формуального педагогічного експерименту вдалося значно підвищити рівень правової культури студентів.

Результати тестування студентів у кінці формуального етапу експерименту подано у таблиці 4.

Таблиця 4

Рівні готовності студентів IV курсу до правового забезпечення професійної діяльності (у кінці формуального експерименту)

Рівні підготовленості	Контрольна група, %	Експериментальна група, %	t	P
Високий	—	8,0	1,47	>0,05
Достатній	6,7	20,0	2,46	<0,05
Середній	13,3	40,0	8,54	<0,05
Низький	80,0	32,0	2,79	<0,05

Наведені дані свідчать, що кількість студентів, які мали достатній рівень, зросла на 13,3%, середній на 26,7%, а кількість студентів з низьким рівнем готовності зменшилася на 48%. Також виявлено достовірну різницю ($P < 0,05$) в готовності студентів контрольної та експериментальної груп до правового забезпечення професійної діяльності на низькому, середньому і достатньому рівнях, тоді як на високому рівні вона відсутня ($P > 0,05$).

Отже, результати експериментального дослідження підтвердили висунуту гіпотезу щодо ефективності системи правової підготовки.

П'ятий розділ "Аналіз та узагальнення результатів дослідження" містить узагальнені результати педагогічного експерименту.

Професійно-правова готовність учителя фізичної культури є інтегральним станом особистості, який включає оптимальну систему правових знань, умінь, навичок, потреб і здібностей, тобто все те, що складає професійні якості фахівця та його ставлення до діяльності.

Дослідження показало, що правова підготовка буде ефективною у разі дотримання цілеспрямованого підходу до побудови педагогічного процесу на основі закономірностей та принципів навчання, свідомого і науково-обгрунтованого вибору найкращого для конкретної ситуації варіанту побудови не тільки окремого заняття, а єдиного їх комплексу у загальному процесі навчання як цілісної системи. Обгрунтування й аналіз побудови занять, дозволили *вперше* розробити модель системи правової підготовки майбутнього спеціаліста цього фаху, складовими якої є: мета, завдання, принципи, методи, форми, педагогічні та соціально-правові умови, компоненти, етапи, критерії та рівні готовності. Це дало можливість окреслити коло правових умінь і навичок, необхідних для якісного забезпечення професійної діяльності.

Проведеним дослідженням *підтверджено* наукові результати про те, що метою викладання правових дисциплін для студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах за напрямом “Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”, має бути формування позитивно орієнтованої правової свідомості, яка є складовою правової культури майбутніх фахівців як системи юридичних знань, умінь, навичок і ціннісних орієнтацій, правових настанов, що регулюють поведінку особистості в юридично значущих ситуаціях.

Доповнюють наявні дослідження відомості про дефініції: правова культура фахівця фізичної культури; рівень правової готовності майбутніх фахівців фізичної культури до професійної діяльності.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз наукової літератури показав, що ефективність професійної діяльності залежить не тільки від спеціальних знань, умінь і навичок, але й від рівня правової культури фахівця, його вміння реалізувати специфічні функції через адекватну систему правових відносин, які склалися на конкретному етапі розвитку суспільства.

2. Правове виховання і правова освіта студентів, які навчаються за напрямом “Фізична культура”, мають здійснюватися в системі освіти не в результаті окремих заходів, лекцій, а як щоденна практика будування і

регулювання взаємин між усіма учасниками процесу, як повсякденний досвід їх правового поведження в будь-яких ситуаціях.

3. Правове забезпечення професійної діяльності фахівця фізичної культури будується на засадах його компетентності й готовності до навчально-педагогічної діяльності з дотриманням правових норм. У нашому дослідженні визначено правову культуру, що формується в результаті спеціальної цілеспрямованої підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури до професійної діяльності.

4. За допомогою розроблених тестів виявлено рівень готовності вчителів фізичної культури та студентів факультетів фізичного виховання і спорту до правового забезпечення професійної діяльності.

Жоден студент-першокурсник не виявив високого чи достатнього рівня правової підготовленості. Тільки 4,5% опитаних досягли середнього та 95,5% – низького рівня.

Низький рівень готовності до правового забезпечення професійної діяльності виявили 75,2% випускників (студенти четвертих і п'ятих курсів), середній – 17,5% опитаних, достатній – 7,3% осіб. Високого рівня готовності не виявлено в жодного респондента.

Найбільша кількість (62,7%) учителів фізичної культури, які сьогодні працюють у системі освіти, також виявили низький рівень підготовленості до правового забезпечення професійної діяльності. Середній рівень підготовленості показали 33,3% опитаних, і лише для 4% респондентів характерний достатній рівень; високого рівня не досяг жоден учитель.

5. Отримані низькі результати констатувального експерименту та недостатня розробленість досліджуваної проблеми зумовили необхідність створення моделі системи підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до правового забезпечення професійної діяльності. Системотвірним фактором моделі виступає зорієнтованість усіх її складників (мета, завдання, принципи, методи, форми, педагогічні та соціально-правові умови, компоненти, етапи, критерії та рівні готовності) на кінцеву мету – готовність майбутнього фахівця у галузі фізичної культури до означеного виду діяльності.

6. Сутність моделі полягає у дотриманні цілеспрямованого підходу до побудови педагогічного процесу на основі закономірностей та принципів навчання, свідомого та науково обґрунтованого вибору найкращого для конкретної ситуації варіанту побудови не тільки окремого заняття, а єдиного їх комплексу у загальному процесі навчання як цілісної системи.

7. Обґрунтовано зміст підготовки до правового забезпечення професійної діяльності майбутнього фахівця з фізичної культури та встановлено, що готовність визначається рівнем розвитку правової культури, формування якої залежить від низки педагогічних умов, а саме:

- створення у навчальному процесі ситуацій, що спонукають майбутніх фахівців до самостійного усвідомлення змісту і засобів відтворення своєї професійної діяльності крізь призму норм права;

- використання інтерактивних форм навчання, що сприяють набуттю особистого досвіду майбутніх фахівців фізичної культури щодо регулювання відносин з навколишнім середовищем на основі норм права;

- постійного моніторингу стану нормативно-правового забезпечення фізичної культури і спорту.

8. У результаті реалізації моделі системи правової підготовки та її складової – спецкурсу “Організаційно-правові основи фізичної культури” – виявлено, що кількість студентів, які мали достатній рівень правової підготовленості, зросла на 13,3%, середній – на 26,7%, а кількість студентів з низьким рівнем готовності зменшилася на 48%.

9. Педагогічний експеримент виявив високу ефективність запропонованої системи правової підготовки до професійної діяльності майбутніх фахівців фізичної культури. Студенти експериментальної групи порівняно з контрольною мають вірогідно вищий рівень правової підготовленості до професійної діяльності. Розходження між показниками результатів тестування є достовірними на рівні значущості $P < 0,05$.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань означеної проблеми. Воно лише відкриває перспективу для глибшого дослідження об’єктивних і суб’єктивних чинників, що впливають на ефективність правової культури майбутнього фахівця фізичної культури, зокрема на її прояв у професійній діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Мальона С. Б. Збірник тестових завдань щодо оцінки рівня готовності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до правового забезпечення професійної діяльності / С. Мальона. – Івано-Франківськ: ОІППО з Снятин: ПрутПринт, 2008. – 95 с.

2. Мальона С. Б. Організаційно-правові основи фізичної культури: курс лекцій / Світлана Мальона. – Івано-Франківськ, 2008. – 345 с.

Публікації у фахових виданнях затверджених ВАК України

3. Мальона С. Б. Організаційно-правові аспекти функціонування фізичної культури і спорту / Світлана Мальона // Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2006. – Вип. 10, т. 3. – С. 6-10.
4. Мальона С. Б. Право – специфічний засіб управління фізичною культурою і спортом / Мальона Світлана // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наук. моногр. / за ред. С. Єрмакова. – Х., 2006. – №4. – С. 108-110.
5. Мальона С. Б. Правова підготовка студентів-першокурсників факультету фізичного виховання і спорту / Світлана Мальона // Актуальні проблеми розвигку руху “Спорт для всіх”: досвід, досягнення, тенденції: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 24-25 трав. 2007 р. – Т., 2007. – Т. 1. – С. 228-232.
6. Мальона С. Б. Правова культура як чинник професійної діяльності фахівців фізичної культури / Світлана Мальона // Фізичне виховання, спорт і культура здоров’я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2008. – т. 1. – С. 207-211.
7. Мальона С. Б. Рівень готовності випускників факультетів фізичного виховання вищих навчальних закладів до правового забезпечення їх професійної діяльності / Світлана Мальона // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. 8. – С. 79-83.

АНОТАЦІЇ

Мальона С. Б. Підготовка майбутніх фахівців фізичної культури до правового забезпечення професійної діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Львівський державний університет фізичної культури. – Львів, 2009.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до правового забезпечення професійної діяльності. У дисертації обґрунтовано систему підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до правового забезпечення професійної діяльності; визначено критерії оцінки й рівні означеної підготовки; вперше висвітлено зміст поняття “правова культура професійної діяльності фахівця фізичної культури”; розроблено модель правової підготовки фахівця фізичної культури; розроблено навчальний спецкурс “Організаційно-правові основи фізичної культури”, який містить рольові ігри, інтелектуальні вправи й практичні задачі, що забезпечує ефективне формування в майбутніх фахівців фізичної культури правової культури професійної діяльності; подальшого розвитку набуло поняття “правова культура фахівця фізичної культури”.

Ключові слова: правова культура, правова підготовка, правове забезпечення, професійна діяльність.

Малена С. Б. Подготовка будущих специалистов физической культуры к правовому обеспечению профессиональной деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 – физическая культура, физическое воспитание разных групп населения. – Львовский государственный университет физической культуры. – Львов, 2009.

Диссертационное исследование посвящено проблеме подготовки будущих специалистов физической культуры к правовому обеспечению профессиональной деятельности. Исследованы и уточнены понятия “правовая культура специалиста физической культуры”, “правовая культура профессиональной деятельности специалиста физической культуры”.

Правовая культура общества не существует вне правовой культуры ее субъектов. Она есть условие, форма и совокупный результат культурной правовой деятельности всех членов общества, в процессе которой закрепляются существующие и создаются новые ценности.

Относительно профессиональной деятельности конкретной личности, правовая культура проявляется как владение знаниями относительно понимания права и осознанное выполнение его требований в контексте тех функций, которые определяются данной профессией. Правовая культура профессиональной деятельности специалиста физической культуры – это особая форма проявления его общей правовой культуры, которую он способен

последовательно воплощать в условиях образовательной среды при помощи обучения и воспитания.

В диссертации обоснована система подготовки будущих специалистов физической культуры к правовому обеспечению профессиональной деятельности; определены критерии оценки и уровни обозначенной подготовленности; впервые раскрыто содержание понятия “правовая культура профессиональной деятельности специалиста физической культуры”; разработана модель системы правовой подготовки специалиста физической культуры, составляющими которой есть: цель, задание, принципы, методы, формы, педагогические условия, компоненты, этапы, критерии и уровни готовности, которые дали возможность очертить круг правовых умений и навыков, необходимых для качественного обеспечения профессиональной деятельности; разработан учебный спецкурс “Организационно-правовые основы физической культуры”, который содержит ролевые игры, интеллектуальные упражнения и практические задачи и обеспечивает эффективное формирование правовой культуры профессиональной деятельности у будущих специалистов физической культуры.

В результате реализации модели системы правовой подготовки и ее составной спецкурса “Организационно-правовые основы физической культуры” выявлено, что количество студентов, которые имели достаточный уровень взросло на 13,3%, средний – на 26,7%, а количество студентов с низким уровнем готовности уменьшилось на 48%.

Результаты педагогического эксперимента показали высокую эффективность предложенной системы правовой подготовки к профессиональной деятельности будущих специалистов физической культуры. Студенты экспериментальной группы имели достоверно более высокий уровень правовой подготовленности к профессиональной деятельности, чем их сверстники из контрольной группы.

Ключевые слова: правовая культура, правовая подготовка, правовое обеспечение, профессиональная деятельность.

Malona S. B. The Preparation of Future Physical Training Specialists to the Support of the Legal Professional Activity. – Manuscript.

The thesis for a scientific degree of Candidate of Science in Physical Training and Sport, specialty 24.00.02 – Physical Training, Physical Training of Different Population Groups. – Lviv State University of Physical Training. – Lviv, 2009.

The scientific research is connected with the problem of future physical training specialists preparation to the support of the legal professional activity. The dissertation justifies pedagogical terms, a content and a method of future physical training specialists preparation to the support of the legal professional activity, criteria of the evaluation and the level of the given training are defined; for the first time a content of the concept of “the legal culture of a professional specialist in physical training” is described, a model of the legal preparation of a professional specialist in physical training is worked out; a special educational course “Organizational-Legal Bases of Physical Training”, which includes role-playing games, intellectual skills and practical exercises which support an effective form of future specialists in physical training of legal culture of the professional activity, the concept of “the legal culture of a specialist in physical training” acquired a further development.

Keywords: legal culture, legal training, legal support, professional activities